

Lek – idrott och ungdomsupptäckter på livets väg

Bilderna efter Alex Fröberg handlar mycket om lekar från 1940 – 1950-talet. Bilderna har givit mig inspiration att beskriva hur jag upplevde den här tiden. Bilderna handlar inte bara om lekar, utan även om den fantasi som fanns bland den yngre generationen att t ex bygga sina egna leksaker. Detta illustreras bl.a. genom Alex bild av grabbarna kring en egenhändigt tillverkad lastbil framdriven med gengas. Inte var det precis brist på fantasi under den här tiden. Jag minns själv hur man tillverkade grävmaskiner. Inspirationen av detta fick man från alla grusgropar som fanns på Hannesmon. Valdemar Österlunds grävmaskiner stod bl.a. som förebild.

Snart kan vi starta Foto Alex Fröberg

I Sören Nilssons berättelse om "Stenarna där barn vi lekt" berättar han om sin syster Anita som gick ner till "dona". Hon lekte med sina dockor och vad allt hennes lilla stuga innehöll, förmodligen små mat- och kaffeserviser. Hon donade med sitt lilla hushåll där i sin lilla "dona". Greger Olsson ifrån Moan skrev till mig om just det ordet och utvecklade det ungefär såhär,

Citat:

Något som slog mig när jag läste om "dona" i Sören Nilssons berättelser var att ordet dona eller done som användes ofta i min ungdom.

I sammanhang som: Va donar du má nu för tin? (Vad gör du nu förtiden?)

Eller: Du donar me ná jämt! (Du håller alltid påmed något).

Men även i redskap som: seldona till en häst, eller åkdona som man färdas i, o.s.v.

Slut citat

Dona eller done det var något som vi höll påmed i Hanne och hela bygden på Sör-Sia. Förmodligen donade dom också med nånting även på Norr-Sia även om dom inte kanske uttryckte sig så. Hanne gav inspiration till det mesta för ett barn i uppväxtåren. Framförallt var det genom den sammanhållning som fanns mellan alla barn i uppväxtåren. Det var självklart att vi skulle genomföra ett olympiskt spel i Hanne efter olympiaden i Helsingfors 1952. Alla hade lyssnat på Lennart Hylands spännande referat i radion

I startgroparna Foto Alex Fröberg

när Emil Zatopek löpte som ett "ånglok". Den tidens referat i pressen gav honom detta epitet – "det levande ångloket". Med detta som bakgrund, hämtade vi sågspån ifrån sågen i Hanne, och linjerade upp banor med spånen runt hela Hanne. Det blev visserligen inga 10 000-meters banor, men det räckte med ett 50-tal meter för att vi skulle kunna efterlikna Zatopek eller Herbert Schade och allt vad dom nu hette. Det som var roligt med alla dessa lekar, var möjligheten att alla hade möjlighet att vinna. Detta beroende på vem man ville efterlikna. Ville man vara "Ragge" Lundberg var det givet att Halvard Ivarsson från Kilen skulle vinna, även om vi alla försökte uppnå hans höjder. Han innehar fortfarande det olympiska rekordet i Hanne och förstås även rekordet på Kilen. Hoppställningarna skapade vi själva genom virke från sågen i Hanne. Hoppstavarna tillverkade vi av ungtallarna på Hannesmon.

Våren är kommen Foto Alex Fröberg

Bäva måste Wifsta Warf om dom visste hur många ungtallar dom gick miste om. Dessutom så tillverkade vi fiskspön av många ungtallar. Under vårvintern kom vägförvaltningens "gubbar" och ledde fram vattnet i diken efter vägarna. För hand skottade man diken från snömoset för att leda fram vattnet. Jag kommer ihåg namn som Ernst Tjärnkvist och Yngve Hammarström, båda Forsbor. Deras arbete med vattnet gav oss barn också inspiration att dika och leda fram vatten. Det gjorde vi framförallt i Sörbölesbäcken hos Jan-Erik Lindkvist. Han var uppfinningsrik på att bygga olika arrangemang i form utav vattenhjul och andra konstruktioner. Vi hindrade nog mera vattnet genom att bygga dammar och andra konstruktioner än att leda fram vattnet. Men det handlade inte bara om konstbyggnationer. "Linkan" som han kallades

bland oss ungdomar var den som lockade mig att ta mitt första cigarettbloss. Det kan lika bra avslöjas nu. Men han påstod att han fick lov att röka med anledning av sin astma. Man kan ju fråga sig varför vi alltid skulle gömma oss när vi hade köpt fem lösa Boy eller Robin Hood. Inte var det för att han inte ville visa att även jag smygrökte. Det var i alla fall spännande stunder bakom Mauritzonsson hus och i omedelbar närhet av deras vedbod. Tänk om Jonas-Erik eller Knut Mauritzon kommit på oss. Vad jag minns gjorde dom aldrig så Vi hade en väldans respekt för bröderna minns jag. Hur vågade vi och dessutom i närheten av deras vedbod.

Leka räv var vanligt när man var barn. Inne i Hanne pålägdorna eller påälvens is höll vi till med leken. Det hela gick till så att man trampade upp en stor ring i snön. Till centrum av ringen ledde ett antal upptrampade gångar. När mönstret var klart skulle någon utses att vara räv och det gjorde man enklast genom att använda sig av "ble, dole, doff"-tekniken. Sist kvar fick vara räv och jaga oss övriga. Man fick endast springa i de upptrampade gångarna när räven jagade. I centrum av ringen var det "tju-fritt". Tju-fitt var ett uttryck som i dagens svengelska samhälle närmast skulle kunna benämnas "Time-Out".

Rävlek Foto Alex Fröberg

"Leta gris", är ingen lek som jag känner till. Men vi fick praktisera detta under en hel dag i min barndom. Grisen hade nämligen rymt ifrån vår stia och ingen visste var den kunde ha tagit vägen. Vi letade runt hela Hanne, ja långt upp i skogen ända upp till Lillgodset. Men ingen gris gick att finna. Det spekulerades i många teorier var den hade tagit vägen. Hade den drunknat i älven eller hade någon helt enkelt stulit grisen. Knappast hade någon stulit grisen. Vi borde ha hört något i såfall. Man stjal inte en gris helt ljudlöst.

Dagen gick och till slut fick vi ge upp letandet. Jan-Eric och jag tyckte det var dags att besöka våra enkla koja som vi hade byggt av filter i ett av haghörnen kring huset. Döm om vår förvåning när vi kryper in i vår koja. Vi hade celebret besök därinne. Där låg vår rymlingsbenägne gris och "sussade" påkuddar som vi lagt in. Det blev ett glatt återseende och vår gris återbördades till sitt hem strax utanför hagen.

Ofta sågenomförde OK Forsarna orienteringstävlingar med start nere i Hanne eller i omedelbar närhet, bl. a med Ragnvald Lund i spetsen. Det var självklart att vi också skulle genomföra liknande tävlingar. Jag ritade kartor över Hanne, från hemmet, upp till Lillgodset och vidare runt gårderna i Hanne. Eftersom jag hade ritat kartorna vann jag för det mesta. Det blev därför ofta diskussioner efteråt framför kartan mellan deltagarna. Precis som det brukar bli i alla större sammanhang. Jag vet eftersom jag spungit tillsammans med sådana storheter som flerfaldige världsmästaren Jörgen Måtensson, under min tid i Strängnäs. Jörgen var väl i 10-12-årsåldern när det var aktuellt. Hans far var en stor orienteringsentusiast i Malmbys IF. Tro det om ni vill, men jag har faktiskt varit med på 10-mila – som funktionär för Malmbys IF. Jag platsade inte i 10-milalaget, även om jag visste hur kartor ritades från min sejour i Hanne. Vad som inte fanns med på kartorna i Malmbys IF var myrstackarna, men på kartorna i Hanne fanns dom med.

Cirkusarna som besökte Ragunda stationssamhälle var många under 50-talet. Inspirerade av deras konst och clownier skulle vi inte vara sämre nere i Hanne. Vi genomförde flera föreställningar inne i Hanne. Publik hade vi också eftersom vi hade affischerat på nästan varenda telefonstolpe efter vägen mot Kilen. Vi hade ju sett hur de stora cirkusarna som Mijares Schreiber och Rolando gjorde. Åtminstone kom det så där 4-5 personer. Manege ordnade vi genom att hämta sågspån från sågen och bygga olika akrobatiska ställningar av virke från sågen. Cirkus Mijares Schreiber trodde jag vid den här tiden kom ifrån utlandet och gissningsvis dåifrån Tyskland. Vid efterforskning idag visar det sig att cirkusen kom ifrån Värmland och Karlskoga. Cirkusen startade 1927 genom sin grundare Baptista Schreiber, samma år gifte han sig med Chuy Mijares och namnet var därmed givet.

Jag har samtalat en hel del med min vän Sören Nilsson om den här tiden. Han har ju själv beskrivit vilken fantasi och uppfinningsrikedom vi barn hade i uppväxtåldern. Jag erbjöd honom bilder till hans berättelser. Varför inte skriva själv tyckte han och så blev det. Jag känner igen mycket i hans beskrivningar, hur man tillverkade pilbågar, indianskrudar och mycket mera. Krigsåren kommer jag lyckligtvis inte ihåg så mycket utav. Däremot har jag ett svagt minne utav fredsdagen. Ett gäng cyklister passerade förbi där vi bodde nere i Hanne, som skrek: DET ÄR FRED, DET ÄR FRED, när dom passerade. Många år efter freden kommer jag däremot ihåg att man hade stora manövrar och stannade ofta nere i Hanne. Man slog upp stora tält på lägdorna i Hanne. Vi barn hälsade ofta på tälten och det var ju inga krigshetsare precis som fanns där. Glada vänliga, både unga och äldre soldater fanns i tälten. När alla hade lämnat Hanne plockade vi tomhylsor hur mycket som helst. Hylsorna lade vi upp vid våra kojor som vi byggt runt om i skogen. Dom kunde ju behövas om "blekansikten" gick till anfall. Indianer och vita var en ständigt återkommande lek så snart vi ungdomar samlades nere i Hanne. Inspirationen fick vi ifrån alla Vilda Västern-filmer som gick vid den här tiden och den begynnande massproduktionen av serietidningar. När man läst färdigt tidningarna bytte man mellan varandra så man missade ingenting av Hopalong Cassidy och Fantomen. Idolbilder var det också ett ständigt utbyte mellan varandra. Filmstjärnor som Johnny Weismüller och Lex Barker stod högt i kurs eftersom dom spelade Tarzan. Det var som uppdelat i två olika läger.

Indianer och vita Foto Alex Fröberg

Flickorna hade sina egna lekar. Jag tänker bl.a. på en lek som illustreras med en av Alex bilder. När jag tittar på bilden klingar orden,

"fy dig, fy dig, för ingen ville ha dig".

Vem eller vilka skulle kunna tänka sig att leka en sådan lek idag. Jag minns inte om jag var med i någon sådan lek i min barndom. Men jag kommer ihåg att vi lekte en del ringlekar utanför Böle gamla

småskola som leddes av vår lärarinna Signe Nordenström. Även om vi lekte en sådan lek då var det ingen som kände sig utanför. Tvärtom alla kände vara med och det låg en del spänning i luften, när en sådan mening utspelades i sångtexten. Tvärtom var det väldigt positivt att ha haft Böle småskola som grund för livets fortsatta utveckling. Signe var nog det mest positiva man kan föreställa sig idag för livets fortsatta utveckling. Hon lade grunden till det mesta.

Fy dig, fy dig ingen ville ha dig
Foto Alex Fröberg

Sörbölesvägen sommaren 2002.

Sommaren 2002 vandrade jag åter vägen som har haft så stor betydelse i mina uppväxtår, nämligen Sörbölesvägen. Efter denna väg hade jag alla mina första ungdomskamrater. Länken runt Böle gav möjlighet till både det ena och andra. Det handlade om julgransplundring hos Lindkvists, äppelpallning och "hartsfiolspel" hos "Hans-Pojkan". Men framförallt var det vänskapen med familjen Karl och Ingrid Svensson som lockade mest efter vägen. Maj-Lis får ursäkta men hjärtat dunkade varje gång jag passerade hennes hem. Hennes ljusblåklänning med den lilla blomman närmast hjärtat hade en stor betydelse i sammanhanget. Tyvärr var det nog sått kortspel och utbyte av serietidningar och idolbilder med grabbarna hos Svenssons väge över vid den här tiden.

Jag tillsammans med min fru hade den stora förmånen att under några härliga sommardagar få hyra Erik Englunds timrade stuga sommaren 2002. Jag upplevde det som om jag hade hamnat i paradiset. Därför tog jag en härlig sommarkväll en promenad efter vägen mot Svenssons. Kvällen var underbar. Min första blick föll på huset där Ove Amren bodde. Hos honom fick jag uppleva första kontakten med grammofonskivor och 78-varvare. Han spelade Tiger Rag med Louis Armstrong så att det hördes över hela Sörböle. Ibland promenerade vi också över till Sören Nilsson för att lyssna på hans skivor. På min fortsatta promenad kunde jag också konstatera att det var liv och rörelse vid Maj-Lis hem. En traktor hördes ute på fälten, säkert var det slåtter på gång. Jag fick senare veta utav Maj-Lis att det numera var hennes bror som bodde där. Med spänning närmade jag mig mina ungdomsvänners hem. Där stod stugan precis som jag mindes den från ungdomsåren. Dit hade man både promenerat, åkt skidor eller spark och nu var jag åter på promenad dit igen femtio år senare. Det stod en bil parkerad utanför huset. Det kanske är någon utav grabbarna som är hemma, tänkte jag. Vagar jag knacka på Jag gjorde slag i saken. Kom in, hörde jag. Jag öppnade och klev in.

Vem mötte mig om inte samma glada mor Ingrid till grabbarna som haft så stor betydelse i mina uppväxtår. Hon kände givetvis inte igen mig, det var ju femtio år sedan jag knackade på Däremot kände jag igen henne. Det var samma charmerande kvinna än idag, jag blev helt överväldigad. Efter att jag presenterat mig blev det både kramar, kaffe och kakor samt glada minnesberättelser. Ingen utav grabbarna var hemma. På Ingrid's initiativ ringde vi upp Sven-Erik som numera bodde i Östersund. Hon ringde upp och berättade att någon sökte honom i hennes hem, men hon talade inte om vem.

Jag tog över telefonluren och presenterade mig som att jag var där för att byta en del serietidningar som jag köpt. Det blev fullkomligt tyst i telefonluren.

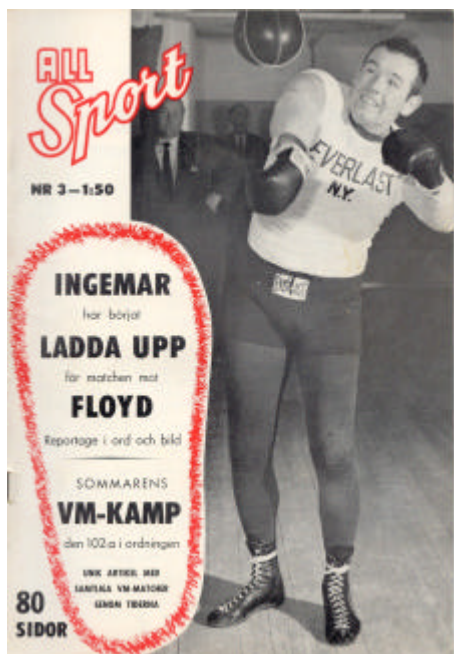
Vem "tusan" är du, kunde jag föreställa mig att han tänkte. Jag spann vidare på temat ifrån ungdomsåren och till slut förstod han vem det var. Det blev en hel del, "kommer du ihåg berättelser" mellan Sven-Erik och mig. Det kändes precis som för femtio år sedan. Han påminde mig bl a om när vi lånade "stöttingen" av Nils Dahlin i syfte att åka nerför backarna efter Maurittssons. Vi passagerare på stöttingen ramlade utav i ett tidigt skede, men stöttingen fortsatte och hamnade långt ner i "kraftlininga". Nils Dahlin som var en förstående man hämtade själv upp ådonet med ett leende på läpparna.

För mig var upplevelsen att åter få stifta bekantskapen med familjen Svensson något av det finaste jag upplevt på årens höst. Jag vandrade vidare med ett glatt minne till mitt logi hos Erik Englund.

Åter till 1950-talet

Det fanns också andra tidningar man började upptäcka vid den här tiden. Tidningarna fanns i en barack nere i Hanne som väggubbarna bodde i när dom krossade grus och makadam från Hannesåsen. Det var inte vilka tidningar som helst förstod vi. Vilka bilder och berättelser det fanns i dessa tidningar, som bl a hette Kavalkad, Cocktail, Top Hat och Pin-Up. När inte väggubbarna fanns där gick vi dit och studerade innehållet. Ibland smög vi dit och lånade med oss tidningarna som vi gömde på strategiska ställen i skogen runt Hanne. Väggubbarna anade nog vilka "tjuvarna" var, men dom bara småg och köpte nya till vår nöje. Det var ju tämligen oskyldig litteratur om man jämför med dagens motsvarighet.

Mitt stora intresse har alltid varit idrott i alla former. Tack vare genvägen till idrottsplatsen, på norra sidan av älven fick jag mitt stora intresse. Där fanns dom stora idolerna i början av 50-talet, även om man inte visste vad idol var för nåt. För att förstärka kunskapen kring idrott var det självklart att man även skulle läsa om detta. Tidningar som All Sport och Rekord Magasinet var en självklarhet att man skulle prenumerera på. Rekord Magasinet hade på sin sista sida lagbilder som man kunde samla på. Jag hade en pärm där jag omsorgsfullt samlade alla lagbilder. Vilken lycka det var när man kunde stå med lagbilden av Motala AIF där Ingemar Ribbefors fanns med. Jag kommer inte ihåg året det handlade om, men där stod idolen bredvid sådana storheter som Gösta Löfgren, Lennart Hemming m.fl., idolen från Leråkersnäs nere vid älven. Jag kommer såväl ihåg texten som beskrev laget från division II Östra Götaland. Det framgick att Ingemar var "skyttekung" i serien, t o m värre än landslagsmannen Gösta Löfgren. Ja, det var tider det. Vad finns det idag av fotboll i gamla anrika klubben Bispgårdens IF? Tyvärr finns inte lagbilden eller något exemplar av tidningen kvar idag i mina samlingar. Däremot har jag kvar samtliga nummer av tidningen All Sport från 1949 till 1959. Jag brukar bläddra i dom ibland. Där hittar man dom verkliga idrotts- männen/kvinnorna utan drogpreparat och doping.

Tidningen All Sport

Vägen över Kämpensborg

Utgångspunkten var för det mesta Västanåhos familjen Backlund. Året var omkring 1959-60. Jag hade träffat Lars Backlund som kom att bli en utav mina bästa ungdomsvänner. Jag träffade Lars efter vägen mellan Hammarstrand och Bispgården. Jag liftade och han tog upp mig, ungefär mitt emot Edegården. Lars hade en Opel Olympia (eller möjligtvis Rekord) som var utrustad med det mesta både vad det gällde kapacitet och inre tekniska utrustningar. Var Lasse hade varit det berättade han inte. Vi kom väldigt bra överens på den korta färden fram till där jag bodde alldeles efter järnvägsviadukten. Vi kom överens om att träffas redan nästkommande helg.

Efter den liftaturen blev det ett otroligt spännande liv för mig i mina ungdomså. Lasse och jag blev som "ler och långhalm". Jag kommer inte exakt ihåg vad vi gjorde helgen direkt därefter. Men förmodligen såvar det flickorna i Hammarstrand som drog och därmed dansen på Medborgarhuset. Resorna med Lasse var dramatiska, för han ville alltid ligga först på vägbanan. Oavsett om vi var tidigt eller sent ute så skulle vi alltid ligga först.

Jag kom så småningom att flytta ifrån Bispgården till Kälarne och Västane. Kontakten med Lars fortsatte, grunden hade lagts efter liftaturen mellan Hammarstrand och Bispgården. Så småningom köpte jag min första bil en ljusblå Volkswagen av årsmodell 1956. Enklaste sättet att ta sig till Västana och familjen Backlund blev vägen över Kämpensborg. Den vägen åkte jag många gånger och speciellt gällde det veckosluten när det var danser runt om i östra Jämtland. Utgångspunkten var alltid från Västana där vi smidde våra planer för helgens äventyr.

Martin Bergman i december 2002, fortsättning följer...

Vägen till Kälarne

Vägen till Kälarne från Hanne gick via Bispgården. Min far gick bort 1951 och det blev några kämpiga år för familjen. Min bror Eric byggde egen villa uppe i samhället och flyttade dit med sin familj efter några år. Tant Anna, som vi barn alltid kallade henne, bodde på övervåningen. Hon var moster till min far och ägde huset i Hanne. Min mor och far hade flyttat dit från Vattjom utanför Sundsvall någon gång på 30-talet. Det var tant Annas eget önskemål att dom skulle flytta dit och hem till Fors. Tant Anna gick bort 1952. Jag kommer inte ihåg så mycket av min far eftersom jag bara var 9 år 1951.

Jag kommer däremot ihåg dagen vi kom hem från barnkolonin på västkusten som jag tidigare berättat om. Jag förstod vad som hänt – alla var så allvarliga. Vi kom med tåget från Göteborg alla vi barn som varit där nere på västkusten, eller som man mera populärt kallade platsen Ragunda barnkoloni Jämtebo i Norrbyvallda.

Min bror Eric hade taxirörelse vid den här tiden och han mötte oss tillsammans med min mor och Jan-Erics mor Ingrid vid järnvägsstationen i Bispgården. Far hade legat förlamad en längre tid efter en hjärnblödning innan han gick bort. En kort tid låg han vid Strömsunds sjukstuga, men större delen av tiden skötte min mor om honom. Hon hade ofta hjälp av Anna Ivarsson ifrån Kilen som var en fantastisk kvinna och ställde upp i alla lägen. Den dag han råkade ut för hjärnblödningen har jag också vaga minnen ifrån. Vi höll på att ta upp potatis inne i Hanne, när Axel Ljung kom med sin lastbil efter att ha hämtat virke vid sågen. Han stannade till utanför hagen och kom fram till oss som höll på med potatisskörden. Han tyckte att det var något konstigt med min far och tyckte nog att det var bäst att vi tillkallade läkare. Vad som hände därefter har jag glömt eller förträngt.

Jag förstod som sagt vad som hänt, alla var så högtidliga när vi åkte hem till Hanne från järnvägsstationen. Med vi menar jag då Jan-Erik som kom att bli som en bror till mig tillsammans med Håkan. Jag blev ju farbror redan vid dryga ett år till Jan-Erik. Jan-Erik och Håkan fick en syster en kort tid efter att min far gått bort. Hon döptes till Birgitta och blev som en syster till oss alla. Jag kommer så väl ihåg att man med en viss stolthet fick i uppdrag att dra barnvagnen fram och tillbaka ner till vägskalet vid Hannesforsbron. Om man gick över bron upp emot niporna kunde man plocka liljekonvaljer hur mycket som helst. Försommaren med alla de doftande konvaljerna var alltid en upplevelse och vi barn plockade ofta en bukett hem till Hanne till våra föräldrars förnöjelse. Kattfötter plockade vi på Hannesmon i stora fång.

Huset i Hanne var omgärdat av en hage med rosenhäck mellan vägen och byggnaden. Innanför hagen fanns både spirea- och syrenbuskar. Utanför hagen fanns vår ladugård med plats för i bästa fall tre kor samt kätte för kalvar eller få. Till ladugårdsbyggnaden fanns också ång till ett förråd där all sköns bräde förvarades. Jag har inget minne utav att det någonsin städades upp i förrådet. Varje försommar plockades ändå slätterredskap ut från förrådet, krattor liar och allt som hörde till. Liarna slipades på en handdragen slipsten omedelbart utanför förrådet. Slipstenen som jag fastnade med min tunga på en gång. På andra sidan av ladugårdsbyggnaden fanns vårt utedass. Utedass har en speciell atmosfär, så även i Hanne. Vid den här tiden fanns inte storpack av "Edet kräpp" vid affärerna uppe i byn. Mjukt papper över huvud taget existerade inte. Däremot fanns utgångna upplagor av Åhlén & Holms eller Älvsereds katalog, motsvarande nutidens kläna papper för sitt "ändamål". "Priskuranterna", som katalogerna också kallades uppfyllde även ett visst behov av studerande av alla erbjudande som fanns ute i stora världen. Ett finare papper för "ändamålet" var Dagens Nyheter som var min fars nyhetskanal ut till stora världen.

Omedelbart utanför dasset låg vår roddbå. Varje vår tjärades och lagades sprickor i båen. Roddbåen som vi ibland rodde ner till "Nacken" med. Nacken ligger mitt emot Annedal och tillhör våra ägor. Nacken var ofta ett utflyktsmål för bad och rekreation. Dessutom kunde man plocka både hallon och röda vinbär i hagen upp emot Bölesvägen. Roddturen från Hanne ner till Nacken var tämligen lättsam eftersom det var nedströms. När vi skulle hem var det ofta problem, dels var båen stor och tung och dels hamnade vi i strömmar som kallades för "bakede" och vi kom ingenstans eller också drogs vi med strömmen.

Där båen lades ut sommartid fanns också "Tvättstället". Det kallades för Tvättstället eftersom där tvättades våra kläder och mattor. Året om tvättades kläderna i en stor vedeldad järngryta av våra mödrar. Vintertid högg man upp en stor vak för att hämta vatten. Tvätten pågick långt in på 50-talet när äntligen de eldrivna tvättmaskinerna började göra sitt intåg. För tvätten använde man såplut.

Såpluten levererades i småplåburkar. Min brorson Jan-Eric tyckte förmodligen innehålet i burkarna såg spännande ut, eftersom han vid ett obehagat ögonblick rådde dricka av såpluten. Det blev ilfart in till Sollefteålasarett. Det fick också till följd att han i uppväxtåren ofta fick besöka Sollefteålasarett för undersökningar. Sondering var ett annat ord som man också använde sig utav för undersökningarna.

1953 hade min bror Eric byggt ett garage strax öster om ladugården. Just vid den tiden hade han en stor grön Chevrolet. Natten mot den 14 april 1954 brann garaget. Lyckligtvis fanns inte bilen i garaget, eftersom Eric var ute på arbete. Temperaturen den natten var mellan minus 7 och 10 grader. Eric hade ett s.k. kannflenselement stående i garaget som förmodligen orsakade branden. Hur kan jag idag veta detta så exakt? Alexander Fröberg som 1959 gifte sig med min mor var vid den här tiden i arbete vid Vägförvaltningens stenkross på Hannesmon och förde noggranna dagboksanteckningar. Jag kan i hans dagbok läsa följande,

14 april 1954

" - 7 grader i natt. Vackert väder med solsken under dagen. Eldsläckning i Eric Bergmans bilgarage kl. 5.45. Garaget förstördes ganska mycket".

Ganska fantastiskt att man kan läsa saker såhär långt efteråt som man upplevt och dessutom i en dagbok efter en man som så småningom kom att bli min styvfar.

Påinägorna i Hanne fanns tre hölador. Dessutom fanns gamla kolugnar i betong som troligtvis använts under krigsåren. Jag har inget minne själv att de användes under min uppväxt. Däremot kommer jag ihåg att man alltid var svart av sot när ugnarna haft besök av oss. Då blev det till att ta fram stora plåbunken för rentvagning ute på gården i Hanne.

Längst bort i väster låg sågen. Virke sågades där under åren 1947 – 1953. Som jag tidigare har berättat tillverkades också många roddbåtar vid sågen. När det var lågsäsong med sågningen var det Gustav Söderström som svarade för detta.

Hanne var ett väldigt fint hem. Huset var byggt i två plan, samt med källare under halva huset. På nedre plan fanns en hall, samt två rum och kök. Inne i hallen fanns en trappa som ledde upp till övervåningen. Under trappan fanns ett förråd där alla familjens skodon förvarades. Ett av Jan-Erics stora intressen var att prova alla skodon, som fanns under trappen.

Vatten fanns indraget som min far hade en hel del trassligheter med. Källan för vattnet fanns nämligen ute i älven i närheten av den stora bergklack som fortfarande sticker upp ovan vattenytan.

Tvagning efter besök i kolugnar

Trassligheterna kom när vattnet reglerades i älven mellan kraftverken och älvvatten kom in i brunnen. Far hade dock kontroll över detta med Vattenfall och Regleringsföreningen. Dörren till vänster i hallen ledde in till köket. I köket fanns både järn- och elspis. Jag har inget minne utav att vi eldade någon gång i järnspisen. Däremot "brättades" ofta skidorna med hjälp av spisstången många gånger. Det var ju viktigt att bräntena skulle vara perfekta när man skulle tampas med storfräsare som Lasse Backman och Bernt Vestin vid Böles-skola. Ovanför järnspisen låg också alltid ett färskt björkris. Björkriset skulle användas i händelse av odygdiga småpojkar. Riset användes aldrig utan låg där enbart som en säkerhetsåtgärd. På golvet var det korkmatta som alltid skulle fernissas till större helger och i första hand till jul.

Till vänster stod köksbordet framför ett stort fönster ut mot gården och Ragundavägen. Just fönstret kommer jag speciellt ihåg. En sommardag någon gång i slutet av 40-talet hölls jag ute på gården och spikade. Troligtvis var det tillverkning av någon grävmaskin som var på gång. Vi tillverkade ju sådana Jan-Eric och jag efter modell av Valdemar Österlunds som fanns på Hannesmon. Samtidigt som jag hamrade på jick ett gratulationskalas till Tant Anna vid köksbordet.

Jag behövde hjälp därute i mitt hamrande, men ingen hörde mig. Till slut tog jag helt resolut tag i saken genom att kasta in hammaren genom fönstret. Det blev ett abrupt avslut av firandet, hammaren hamnade mitt på köksbordet bland kakor och tårter. Riset kom snabbt fram och där stod jag skamsen ute på gården och fick åskilliga bannor av min far som hade riset i handen. Nästa gång sa han då ska du få smaka på riset. Det hände aldrig. Jag hade i alla fall skapat uppmärksamhet, men troligtvis blev det avbrott i grävmaskinsbyggandet den dagen.

I köket fanns två dörrar som ledde vidare till skafferiet och den andra till sovrummet. Inne i skafferiet stod separatoren som drogs många gånger av oss barn. Det fanns en trappa som ledde ner till källaren där alla rotfrukter och konserveringar förvarades. Hydroforen som försåg oss med vatten från källan ute i älven stod också där. Det var väldigt svalt och fuktigt i källaren eftersom det låg i nivå med älven. Uppe i skafferiet som var rejält tilltaget som en utbyggnad från övriga huset fanns också en dörr som ledde ut på gården.

Den andra dörren i köket ledde som sagt till sovrummet. Därinne hade också min far sitt skrivbord som han ofta satt vid och skötte bokföringen, både sin och å andra. På skrivbordet stod en stor svart räknemaskin av märket Halda. Det var dåtidens skapelse av kolossalformat med handtag som man skulle dra i efter varje räkneoperation. Min far skötte även bokföringen å andra, bl. a å en kaféägare i Härnösand vid namn Sandin. Kaféet hette 5: an om jag inte minns alldeles fel. Kaféet låg efter en gata nere vid en kaj i Härnösand. Det var något speciellt med just denna bokföring eftersom jag kommer ihåg detaljer såväl. När bokföringen skulle redovisas för Sandin åkte vi nämligen till Härnösand. Om det var med tåget eller om Eric skjutsade oss i sin taxi kommer jag inte ihåg. Oftast var det nog med tåg skulle jag tro och jag fick följa med. Det speciella var nämligen att familjen Sandin hade en son som var anställd vid Cloetta. Familjen hade stora förråd av choklad som sonen tagit hem. När besöket i Härnösand var över hade jag fått massor av choklad som jag fick med mig hem. Min melodi har därefter alltid varit, "Tag det rätta Tag Cloetta". Bl. a så handlade det om Nonstop i stora kartonger som följde med hem. Nog tusen blev vi bortskämda i tidig ålder åtminstone med choklad. Jag hoppas att jag bjöd med mig till andra av Böles-ungdomarna.

I sovrummet fanns vidare en ottoman samt en kommod där man utförde sin morgontoilett. På väggarna hängde många tavlor av konstnären Savukoski från Österåsen. På beskrivning av min far mådde Savukoski en tavla av hur Hannesforsen såg ut innan alla regleringar. Där fanns också en tavla av Österåsens gammelbodar.

Från sovrummet fanns en dörr som ledde in till salen eller "finrummet" som det oftast benämndes vid den här tiden. Från salen kunde man också komma ut till hallen. Salen vistades man inte i annat än vid högtidligare tillfällen. Sådana tillfällen erbjöds till födelsedagar, jul och när min far hade gäster på besök. I salen fanns bokhyllor som min far behövde för sin frimärkssamling och sina uppslagsverk av olika slag. Där fanns också skrivsekretär som jag inte minns om min far använde någon gång. Det måste i såfall enbart ha varit för hans stora intresse över frimärken. Han hade kontakter över hela Europa som han korresponderade med.

Trappan ledde upp till min skrubb samt Tant Annas kök och kammare. Vi disponerade också ett sovrum. På båda långsidorna fanns balkonger som inte användes mer än vid vädring av kläder, åtminstone inte under vår tid i Hanne. Ibland hälsade vi på minne hos tant Anna. Varje kväll fick hon mjölk efter mjölkningen. Kungligheter var Tant Annas stora intresse. Överallt på väggarna hängde porträtt av kungar och drottningar samt prinsar och prinsessor. Vid den här tiden såvar det Haga-sessorna som gällde. Hon hade även fina uppslagsverk om kungligheter. Tant Anna var handikappad och hade en sko försedd med järnskena. Det hördes väldigt väl därnere när hon vandrade runt i sina rum. I övrigt var hon en frisk gammal dam och trodde mycket på homeopater. I hennes kök fanns massor med småpillerburkar av trä. Jag tror att det i huvudsak var småsockerpiller som hon fick ordinerat av homeopat Wallgren som hon besökte, åtminstone en gång per månad. Wallgren hade sin mottagning i byggnaden närmast Reimars pensionat i Bispsfors. Jag har idag fått klart för mig att det inte är vad medicinen innehåller som är det avgörande, utan mera tron vad den kan ge för effekter. Åtminstone gällde detta för Tant Anna. De småpillerna var inget annat än sockerkulor. Sockerkulorna

höll Tant Anna frisk i alla fall om man inte undantar sista tiden hon levde. Hon gick bort ungefär ett år efter min far.

Far 70 år med "Tant Anna i centrum"

I Hanne hade jag mitt eget lilla "krypin". "Krypinnet" kallades för "skrubben" och det låg uppe på andra planet och närmaste granne var "Tant Anna". Påväggarna i mitt lilla krypin fanns det bilder av alla favoritlag som dåvar populära, bl.a. Motala AIF.

Där samlades grabbarna ifrån Sör-Böle d v s Svenssons, innan vi skulle gågenvägen eller åka taxi till Fors Bio i Bispgården eller Svea-biografen i Bispfors.

I min lilla skrubbe med sluttande tak fanns en elmätare som surrade jämt. Mätaren skulle läsas utav av Vattenfall ibland för kontroll om vi överskred den fria ström på sex hästkrafter som hörde till fastigheten. Min far hade skrivit avtal med Vattenfall före utbyggnaden av Stadsforsen för alla delar i Bergmans. Med undantag för Zacharias Bergmans del som Zacharias tecknade själv. Gränsen överskreds aldrig trots att vi hade åminstone tvåelektriska element i varje rum. Skrubben hade disponerats av min bror Eskil tidigare men han var numera utflugen och bodde första tiden i Söderfors i norra Uppland. Eskil och hans fru Märilt och sonen Evan flyttade så småningom till Näverede och byggandet av kraftverket där.

Zacharias var ju själv ocksåelektriker och har säkert hjälpt många Bölesbor att utföra elinstallationer. Han hade säkert ocksådragit alla elledningar i Hanne. Min far anlidade dock alltid Jakob Jakobsson ifrån Bispgården. Om det var problem med det elektriska kom Jakob alltid cyklande till Hanne med sin låda av verktyg på pakethålaren

Min far var en mycket omtyckt person i kommunen med sitt arbete som kommunalnämndsordförande och under kristiden även ordförande i kristidsnämnden. Jag har under nutid fått mig berättas av Aina Robertssen (Johansson som flicka och från Utanede) som under hans ledarskap i kommunen var hans allt i allo att han var en väldigt omtyckt person och tog sitt arbete påfullaste allvar. Hon har berättat för mig att min far cyklade runt hela kommunen när han skulle dela ut ransoneringskortet, under krisåren. Det var inte vilka avstånd som helst, utan hela vägen t ex till Korsåmon och Utanede. Man skulle kunna fråga sig vilken kommunalpolitiker idag som skulle åka sig detta i ett krisläge.

Min far hjälpte även dom som av olika anledningar hamnat inför domstol. Han företrädde dem vid Ragunda Härads Tingsrätt och även vid högre instanser. Om någon ville ha hjälp med att skriva olika inlagor såställde han upp. Mycket handlade om olika vattendomar i samband med reglering av Indalsälven.

Under tiden som jag fick möjlighet att lära känna min far byggde han upp en sågverksrörelse nere i Hanne. Det var stor efterfrågan påvirke vid den här tiden efter krigsåren. Kraftverken skulle byggas ut, nya hem byggas och mycket annat som skulle utveckla kommunen. Jag kommer bl.a. ihåg att Hölleforsen skulle invigas av prinsessan Sibylla. Men utav någon anledning såkom hon inte och det fick lov att bli en invigning i alla fall. Hölleforsen fungerar ändå trots prinsessans uteblivande. Mycket av formvirke och byggnadsställningar har i alla fall sågats i Hanne genom min fars försorg. Dessutom hade han i Gustav Söderström och Ernst Nyberg stora tillgångar i hur en sågrörelse skulle fungera. Det fanns även planer att bygga en kommunal tvättstuga nere i Hanne. Grunden grävdes och

maskiner köptes in. Men något "gick snett" och ingen tvättstuga byggdes. Maskinerna som hade köpts in hamnade såsmåningom i Hammarstrand och vid den kommunala tvättstugan där.

Min far skötte debet och kredit som han lärt sig vid Pålms handelsinstitut redan vid sekelskiftet. Han var inte ensam ifrån Fors som gick vid skolan. Där gick också Olof Ljung Västeråsen, Axel Fors Österåsen och Axel Grafström Västeråsen och året var 1904 samma år som min mor föddes.

Bild far1: Studiekamrater vid Pålms handelsinstitut i Stockholm våterminen 1904. Bakre raden från vänster: Olof Ljung, Västeråsen Bispgården, Runo Bergman, Böle Bispgården, Axel Fors, Österåsen Bispgården och Axel Grafström, Västeråsen Bispgården. Nedre raden från vänster: August Söderlund och Sanfrid Rehnbäck, Vasa Finland.

Det måste ha varit väldigt händelserika år för min far vid sekelskiftet. Han fick sin ekonomexamen, men träffade samtidigt en flicka i Stockholm. Helt naturligt vid den ådern att bli förälskad. Detta kom såsmåningom till kännedom för "ungmöra" i Bergmansläkten. Dom tyckte att det var fruktansvärt att Runo träffat en "Stockholmsflicka". Stockholmsflickor var inte såhögt värderade vid den här tiden av prudentliga damer från Fors. Far blev väldigt besviken över "ungfröknarnas" beteende och utvandrade till Norge och Kristiania.

Tant Anna fick sin mjölk varje kväll efter att min mor mjölkade och separerat grädden ifrån sötmjölken. Vi barn tyckte att det var roligt att dra separatorn. "Tätte" sparades så att vi skulle få tjockmjölk och som sedan ställdes ner i källaren. Skulle "tätten" ta slut visste vi att det alltid fanns ny i Böle att få tag på för att ånyo få tjockmjölk tillstånd. Vi behövde inte gå längre än till Vilma Söderström eller Anna Dahlin som såsmåningom blev vår närmaste granne.

På Hannesmon togs det ut grus och makadam både av Vägförvaltningen och privata företagare. Vi hade en kort tid arbetare från Hannesmon i maten. Mor såg till att dom fick mat för dagen och alla tycktes vara nöjda. Jag kommer bl. a ihåg far och son Andreas och Arne Andersson ifrån Gällö. Dom hade traktorer som lastade vid krossen och turades om i skift att köra. Det var också vid den här tiden som jag lärde känna Alexander Fröberg första gången. Vi barn tyckte han var lite märklig eftersom han bara åt grönsaker. Han var den första vegetarianen som vi stött på. Han kom också såsmåningom att bli min styvfar, vilket jag inte kunde föreställa mig då vid 9-10 års ålder. Jag kom såsmåningom att få veta varför han var vegetarian.

Efter fars bortgång blev det en hel del trassligheter med den övriga delen av familjen Bergman. De bortkastade åren som jag skulle vilja benämna dem så här i efterhand började omedelbart efter min fars bortgång. Trassligheterna handlade om Tant Annas testamente som drevs ända upp till Tingsrätten i Östersund. Vi förlorade vilket fick till innebörd att vi flyttade upp till Bispgården 1957. Jag

hade året innan börjat vid realskolan i Hammarstrand. För att ta sig till realskolan fick man lov att komma upp till kyrkan för att åka vidare med postverkets gula bussar. Oftast åkte jag med Halvard Ivarsson på hans CZ motorcykel upp till kyrkan. Annars var färdmedlet cykel på sommaren och spark på vintern. Vi flyttade emellertid till familjen Adolf Klasson.

Färden mot Kälarne och Västane hade därmed påbörjats. Adolfs fru Emilia (Mela) var mors äldre syster. Det kom att bli en ny miljöupplevelse för mig. Jag kom ifrån dom fina kompisar som jag hade haft i Böle. Jag träffade många nya fina kompisar som Jan-Erik Forsström, Rolf Olsson och Björn Sandström. Men miljön kom att bli helt annorlunda. Kafé City kom att bli mitt andra hem under de år som jag bodde i Bispgården. Där fanns ju mina nya kompisar som man delade sin Loranga med. Jag vill inte på något sätt klandra mina nya vänner. Vännerna betydde väldigt mycket för mig, vilket fick till följd att skolan kom i andra hand. När man ser det så här på distans förstår jag problemen som kom längre fram. Allt hade gått så bra vid skolorna i Böle och Österåsen. Men så helt plötsligt var det helt stopp i utvecklingen efter flytten från Hanne. Jag hade inte det minsta intresse utav studier, det var bara de nya kompisarna och idrott som gällde. Studierna tog jag emellertid igen på äldre dagar.

1959 kom att bli ett händelserikt år. Jag tog realexamen vid Ragunda Kommunala Realskola som det så fint hette. Jag upplevde min första utlandsresa, till Österrike. Avgångsklassen från realskolan 1959 hade rest runt i blivanden storkommunen Ragunda och givit teaterstycket Svedenhjelms av Hjalmar Bergman, för att finansiera skolresan. Föreställningen gavs bl a på berömda scener som föreningshuset i Bispgården och ordenshuset i Hammarstrand. Det blev en hejdundrande succé, trots att jag bara rev biljetterna till föreställningen. Tack vare entusiastiska lärare som Helge Sahlin, Olle Svenningsson och Svante Sjödin lyckades vi så småningom finansiera resan.

Resan till Österrike blev lyckad och jag kom lagom hem till den svenska sommaren. Min mor gifte sig med Alexander Fröberg och vi flyttade till Västane. Jag bodde inte så många år i Västane. Dels var jag i Härjedalen i drygt ett år och dels gjorde jag militärtjänsten i Solna för att definitivt flytta söderut 1964. Varje sommar under min semester fram till 1993, styrde jag min kosa hem till Västane.

Jag kom i alla fall att snabbt få nya vänner i Kälarnebygden. Kälarne med omnejd är en fantastisk trakt för att snabbt skapa nya vänskapsband.

Stig Göran Salomonsson som bodde nere i samhället kände jag lite grann sen förut. Han hade flyttat ifrån Krågede till Kälarne ungefär vid samma tid som mig. Han hade egentligen flyttat hem igen till sina föräldrars hemtrakt eftersom hans föräldrar härstammade ifrån Albacken. Vi kom att bli mycket goda vänner och hade mycket roligt tillsammans. Hans stora intresse var bilar och allt som rörde sig på hjul.

Hans första fordon (om man inte räknar in "Lill-Trajan", Triumph) var en Jeep. "Jeep from Ohio", var språket vi använde när vi var ute på våra resor. Resorna gick oftast efter Koviksvägen och vidare till Bölestrand där han hade sin "vän i viken" och som så småningom kom att bli hans fru.

Han ville så småningom byta upp sig till ett något mera värdigare fordon än "Jeepen from Ohio".

Han ringde mig och frågade om jag ville följa med till Stockholm. Där skulle han skaffa ett nytt fordon, nämligen en engelsk sportbil. Om jag inte minns alldeles fel var det en vit Austin sportcabriolet. Han hade sett en annons i Dagens Nyheter om att Ostermans Marmorhallar i Stockholm såde en sådan bil och den skulle han bara ha. Inget annat än engelska bilar gällde för Stig Göran. Jag ställde upp på detta och vi tog tåget ner till Stockholm för att han skulle få göra sin bilaffär.

Affären gick bra och vi gjorde vår jungfrutur efter dåvarande riksväg 13 upp till Sundsvall och vidare hem till Kälarne. Vi kom lagom hem till midsommar.

- Ska vi ta en tur efter Koviksvägen undrade jag när vi så småningom var hemmastadda?
- Nej, nu ska vi ta andra vägar blev svaret!

Vi kom att resa runt en stor del av åminstone nuvarande Bräcke och Ragunda kommun. Vi gjorde succé var än vi drog fram med den vita engelska bilen. Vi kom att stanna på en festplats i Gällö och där blev vi kvar hela midsommarhelgen.

Våra vägar skildes så småningom eftersom han blev kvar i Kälarne och jag flyttade till Härjedalen för att praktisera inom vägbyggandet. Jag följde Stig Görans fantastiska succé inom bilsporten. Hans Austin cab kom så småningom att bytas till BMC Cooper och den fantastiska "Hundkojan". Det blev många hundkojor för honom under hans karriär på is- och jordbanor. Han tampades med sådana storheter som Picko Troberg och vann även över honom många gånger.

Jag hade 1964 flyttat till Eskilstuna och på en sjö några år senare utanför Västerås skulle SM i isracning avgöras. Stig Göran var med och även Picko. Om jag inte missminner mig tog han där sitt första SM-tecken genom att placera sig på första plats före en något sur och vresig Picko Troberg. Picko hade nämligen snurrat runt och inte lyckats ta sig förbi Stig Göran.

Stig-Göran hade under många år en lyckad karriär inom motorsporten och han älskade sina engelska bilar och då framförallt BMC Cooper.

Så småningom nådde mig det tragiska budskapet att Stig Göran omkommit vid en båolycka hemma på Ansjön. Detta budskap tog mig väldigt hårt. I mina ögon sett var Stig Göran en utav Östra Jämtlands framgångsrikaste idrottsmän i modern tid och borde ha fått större uppmärksamhet.

Stig Göran i segerpose

Fortsättning följer.....

